

JAKOB TRYGGVASON

FRAMTÍÐARSÝN

Hvað ef við gætum tengt saman allt það sem við höfum verið að þróa?

Jakob Tryggvason

BAKGRUNNUR

Félag tæknifólks í rafiðnaði (FTR) er eitt af þeim stéttarfélögum sem saman mynda Rafiðnaðarsamband Íslands. Undir merki RSÍ vinnum við að hagsmunabaráttu fyrir okkar félagsmenn en þegar kemur að menntamálum þá hefur farið betur á því að við höldum merki okkar félags á lofti til að draga fram þá sérstöðu sem okkar hópur hefur.

Sérstaða FTR er í raun sú að við höfum enga sérstöðu. Við spönnum fjölda starfsgreina og vinnustaða og þó að félagar okkar séu að stórum hluta á suðvesturhorni landsins þá er félagið ekki bundið við landshluta. Menntun félaga okkar er af öllum stigum svo það eina sem eftir stendur er að við höfum öll okkar lífsviðurværi á einn eða annan hátt af „tækni“.

Önnur félög innan RSÍ hafa fastan nefnara af einhverri sort. Þau eru sveinsprófsfélög, landshlutafélög eða þá félög þar sem aðild skilgreinist af ákveðnum geira eða vinnustað.

Stóru hóparnir innan FTR starfa við fjölmiðla og á sviði skapandi greina en þótt við skoðum einungis þessa tvo hópa þá sinna félagar í þeim tugum ef ekki hundruðum ólíkra starfa. Sérhæfing starfanna er mjög mikil og það eru tiltölulega fáir einstaklingar sem hafa nægjanlega þekkingu og færni til þess að sinna hverju starfi.

Þessi upptalning er farin að hljóma eins og að tilgangur þessara skrifa sé að draga upp mynd af okkur tæknifólkinu eins og sérvitringum sem ekki verði við bjargandi. Í rauninni er ætlunin þveröfug. FTR er 1.100 manna félag og fyrir utan smá dýfu í félagatalinu í kjölfar hrunsins þá hefur verið stöðug og hröð fjölgun í félaginu. Við erum nú um 20% af Rafiðnaðarsambandinu. Þetta er ekki hópur ómenntaðs eða ósérhæfðs vinnuafis heldur fólk með mikla sérþekkingu. Af einhverjum orsökum þá er stór hluti okkar ekki að ná inn á „radar“ menntakerfisins og telst því til hóps ómenntaðra Íslendinga sem mikið hefur verið fjallað um. Fyrst svona stór

hluti RSÍ á sér engan samastað á kvarða menntakerfisins þá er ekki erfitt að ímynda sér að það sama eigi við um marga aðra hópa.

Það er visst frelsi fólgið í fjarlægð og því getur sá sem þetta ritar skýlt sér á bak við þá staðreynd að hann hefur ekki nema rétt skyggst undir yfirborðið á menntakerfi þjóðarinnar og leyft sér að varpa fram eftirfarandi fullyrðingu: Ísland er of lítið til þess að framboð á hefðbundinni menntun, hvort heldur er í bóknámi eða verknámi, geti nokkurn tíma mætt þörfinni fyrir það úrval námsleiða og sérnáms sem markaðurinn kallar eftir. Þó svo að brottfall nemenda á framhaldsskólastigi sé áreiðanlega mjög stórt vandamál, og mikil þörf sé á að ráða bót á þeim vanda og fá fólk aftur til náms, þá er þarna falinn hópur fólks sem er í raun ekki að falla frá námi, heldur hefur fólk þetta breytt um stefnu í námi. Í skilgreiningu á íslensku menntakerfi er hins vegar ekki gert ráð fyrir þessari stefnubreytingu og þar með er ekki gerður greinarmunur á þessum tveimur hópum: þeim sem hafa breytt um stefnu í námi og hinum sem ekki ljúka námi á framhaldsskólastigi. Af þessu leiðir að hópurinn hverfur af áðurnefndum radar menntakerfisins.

Einstaklingur sem breytir um stefnu en hverfur þá út af „radar“.

Einstaklingur sem fer í menntaskóla, svona til að klára „eitthvað“ áður en hann fái möguleika á að eltast við sitt áhugasvið en endist ekki nema þrjár til fjórar annir. Skiptir um skóla og fer í grunndeild rafiðna og klárar tvær annir þar. Skiptir þá um grein og fer á tölvubraut í sama skóla og klárar nokkra áfanga. Er farinn að vinna við áhugamálið sem eru tölvugerðar tæknibrellur í kvikmyndum meðfram námi á tölvubraut en fer svo til Bretlands í nám í tvö ár. Í tilfelli þessa einstaklings er „námið“ samsett af starfsþjálfun, námskeiðum og einnar annar löngun námsleiðum á vegum framleiðanda hugbúnaðar og kvikmyndafyrirtækja. Kemur heim að því loknu og er einn af örfáum með sérþekkingu sem

mikil eftirspurn er eftir jafnt í íslenska kvikmyndageiranum, tölvuleikjagerð og í Hollywood en er engu að síður skráður með grunnskólapróf og einn af þessum brottföllnu.

Þarna erum við einmitt að nálgast punkt sem vert er að velta aðeins fyrir sér: Hvernig getum við náð að formfesta svona námsleið?

Hvernig getum við vottað þá þekkingar- og færniöflun sem þegar hefur átt sér stað utan menntakerfisins og hvernig náum við utan um þessa sérhæfingu? Þörfin fyrir sérhæfingu eykst en umfang vinnuáætlunarinnar kallar aðeins á að örfáir einstaklingar bættist við á ári hverju. Varla eru forsendur fyrir því að þróuð sé heildstæð námsleið fyrir svo fáa einstaklinga?

VIÐMIÐARAMMI / GERÐ FÆRNI- VIÐMIÐA

Með reynslu FTR af þeim menntaverkefnum sem félagið hefur tekið þátt í hefur alltaf orðið skýrara og skýrara í okkar huga að í raun séu öll verkfærin til nú þegar til að smíða lausn sem gagnast gæti þessum stóra hópi sem leitast var við að teikna upp hér að framan.

Með því að raða saman þeim verkfærum og ferlum sem þróuð hafa verið á undanförunum árum þá er hægt að staðfesta þekkingu margra sem nú þegar sinna þessum sérhæfðu störfum og þannig saxa aðeins á „ómenntaða“ hópin. Þannig hækkum við menntunarstigð án þess að slá af kröfum. Í framhaldi er síðan hægt að teikna upp oft óhefðbundnar og samsettar náms- eða matsleiðir fyrir þá sem hyggja á áframhaldandi hæfniuppbyggingu.

Samnefningarinn felst í fyrsta skrefinu: Hvaða þekking og hæfni þarf að vera til staðar til að sinna viðkomandi starfi? Hvaða þættir eru sameiginlegir skyldum störfum og hvað felst í sérhæfingu? Með gerð færni- og viðmiðaramma sem afmarkar þann hóp sem fjallað er um hverju sinni, er hægt að draga þetta fram.

Í þeim verkefnum sem við höfum komið að hefur þessi vinna alltaf verið unnin í samstarfi við atvinnulífið. Með öðrum orðum hafa vinnuveitendur stutt verkefnið og sterkir fagaðilar tekið fullan þátt í að skilgreina starfið og starfaviðmið. Með þessu hefur tenging við atvinnulífið verið styrkt og innsýn í verkefnið aukist til muna. Meðfram gerð starfaviðmiða fæst einnig mynd af stærð viðkomandi hóps og

umfangi þarfarinnar fyrir endurnýjun í hópnum. Gögnin sem þessi vinna skilar eru svo aftur ómetanleg fyrir þróun náms- eða matsleiða fyrir hópin.

OG SVO TIL FRAMTÍÐAR ...

Okkur hjá FTR hefur fundist að þegar þessum áfanga er lokið þá ætti að bjóðast val um hvert haldið verður. Þarna er búið að afmarka hóp, ljóst er hve fjölmennur hann er, hve marga þurfi til viðbótar á ári og hvaða kröfur eru gerðar fyrir fagið. Ekki er víst að aðeins ein leið verði fyrir valinu, framhaldið gæti falist í því að velja saman fleiri en eina. Hér á eftir eru nokkur dæmi um leiðir sem koma til greina:

- Þróa raunfærnimat fyrir hópin, hvort sem það raunfærnimat er byggt á viðmiðum fyrirliggjandi námskrár eða á starfaviðmiðum atvinnulífsins.
- Þróa námskrá fyrir viðkomandi fag og í framhaldi af því að semja við fræðslustofnanir um að bjóða upp á námið.
- Ef um lítinn en mjög sérhæfðan hóp er að ræða væri unnt að þróa starfsnámsleið og/eða einhvers konar mentor yrði skipaður til að fylgja eftir framvindu í sjálfnámi og þjálfun á vinnustað.

Sjá má fyrir sér eina leið enn en hún yrði væntanlega umfangsmesta leiðin. Hún gæti verið vel til þess fallin að hægt sé að bjóða upp á óhefðbundna menntunarleið með mikilli sérhæfingu án þess að sérstök námsbraut sé í raun þróuð.

Með því að fylgja síðastnefndu leiðinni væru færni- og viðmiðin nýtt til að búa til námskrá. Þar yrði skeytt saman hlutum úr öðru námi auk sérhæfingar sem þörf er fyrir. Lokamat fer svo fram á svipaðan hátt og lokaverkefni í námi á háskólastigi, þ.e. einstaklingurinn vinnur að rannsókn og fær þjálfun eða sérhæft nám utan skólakerfisins. Slík verkefni eru oft unnin í samstarfi við atvinnulífið en umsjónaraðili innan skólakerfisins hefur yfirumsjón með framþróun þess.

Ef við hugsum okkur tæknifólkið þá er mjög mikið af þekkingu til innan menntakerfisins sem gæti nýst þeim hópi. Oftar en ekki hefur komið í ljós að orðfærið er að einhverju leyti ekki það sama hjá þeim sem ekki hafa farið hefðbundnu menntaleiðina og hinum sem gætu haft margt fram að færa fyrir viðkomandi fag. Lausnin gæti falist í að leiða rétt fólk saman. Kerfishönnuður fyrir sjónvarpsstöðvar hefur margt að sækja í eðlisfræði, tölvunarfræði, rafmagnsfræði, verkfræði,

verkefnastjórnun, vörhönnun og fleiri og fleiri námsgreinar en það er kannski ekki raunhæft að krefjast þess að hann ljúki öllum námskeiðum á viðkomandi námsbrautum heldur aðeins þeim sem henta sérhæfingu hans.

Það má jafnvel sjá fyrir sér að samsett leið eins og sú sem gæti gagnast kerfishönnuðinum okkar gæti dugað honum sem námsleið alveg upp á háskólastigið.

Töluverð reynsla er komin á allar þessar leiðir (nema kannski þá síðustu) og ef þrepaskiptingu náms, ásamt gæðavottun, námsráðgjöf og eftirliti væri beitt til að samstilla kröfur þá er erfitt fyrir leikmanninn að sjá hvað geti mælt á móti því að bjóða svona leiðir.

LOKAORÐ

Flestar þeirra leiða sem hér hafa verið reifaðar eru tilbúnar, eða eru að minnsta kosti á teikniborðinu hjá einhverjum af þeim mörgu sem koma að þróun og viðhaldi þekkingar. En svo að einhverjar hugmyndanna geti orðið að veruleika þarf að ganga frá nokkrum atriðum.

Formfesta þarf verklag við staðfestingu og vottun inn á menntaþrep fyrir allt nám og raunfærnimat svo einfaldara sé að taka á móti einstaklingum sem þurfa að nýta sér samsetta leið að settu takmarki. Gæðavottun og eftirlit skipta því miklu til að einstaklingar og fyrirtæki geti nýtt sér niðurstöður óháð því hvar og hvernig þekkingar hefur verið aflagð.

Á einhvern hátt þarf svo að tryggja að það viðmót sem snýr að einstaklingnum sem hyggur á nám sem byggt er á þessum óhefðbundnari leiðum, gefi mynd af heildstæðri lausn með skýr lokamarkmið.

Tryggja þyrfti að fjármögnun sé ekki bundin við bara einn þátt (viðmiðaramma, námskrárgerð, raunfærnimat) heldur heildarlausn sem hefði það að takmarki að bjóða tilteknum hópi upp á leið til að hækka sig um eitt menntaþrep. Þá er ljóst að slíkt ferli krefst samstarfs atvinnulífs, starfsgreinaráða og fræðsluaðila á öllum skólastigum. Loks er að nefna námsráðgjöf, sem er gríðarlega mikilvægur þáttur í ferlum sem þessum.

Upphaf verkefna sem FTR hefur tekið þátt í er sprettið úr grasrótinni, hjá fagfélögum eða atvinnurekendum. Við erum með eyrað við jörðina, í góðum tengslum við þróun innan viðkomandi fags og það ætti því að vera frekar auðveldur leikur að skilgreina hagsmunaaðila sem þurfa að koma að viðkomandi verkefni.

Það er hinsvegar ekki gefið mál að stéttarfélögin hafi

nægjanlegt innsæi inn í menntakerfið til að geta sótt stuðning til réttu aðilanna svo unnt verði að koma þessum verkefnum áfram. Leiðin þarf því að vera skýr: Hver getur tekið við keflinu og hlaupið með það áfram? Slíkur umsjónaraðili gæti til dæmis verið til innan fræðslustofnana stéttarfélaganna eða öðrum skyldum aðilum.

Í dag er kerfið svolítið að vinna í verkefnum, stórum og litlum, sem eru hver í sínu horni. Á meðan þau verkefni eru unnin sem rannsóknar- og þróunarverkefni þá er það vel skiljanlegt, en mögulega erum við að komast að þeim tímapunkti að við getum farið að setja saman heildarferli með fast verklag, – hver veit?

UM HÖFUNDINN

Jakob Tryggvason hefur unnið sem hljóðhönnuður, hljóðmaður og tæknimaður við leikhús, upptökuver og tónleika hér heima og í Bretlandi frá árinu 1992. Hann var fastráðinn hjá Leikfélagi Reykjavíkur árið 2000 og hefur verið forstöðumaður hljóðdeildar frá árinu 2007. Jakob hefur unnið hljóðmynd við fjölda leiksýninga auk ýmissa danssýninga á vegum Íslenska dansflokksins auk fjölda annarra sýninga stórra og smárra. Auk þess að starfa hjá Borgarleikhúsinu er Jakob formaður Félags tæknifólks í rafiðnaði. Jakob sat í íslenska stýrihópnum fyrir REVOW-verkefnið fyrir hönd FTR auk þess að koma að kynningu verkefnisins á vinnustöðum og upplýsingafundum til þátttakenda. Hann var einnig sem aðstoðarmatsaðili við verkefnið.